

O delovanju slavističnih aktivov in Slavističnega društva Koper v letih 1956 – 1976

Stanovsko – strokovno povezovanje prosvetnih delavcev slavistov na Koprskem se je začelo v letih po priključitvi cone B STO Sloveniji, ko je bila v Slovenski Istri v celoti uveljavljena slovenska šolska zakonodaja. Že pred ustanovitvijo podružnice Slavističnega društva v Kopru leta 1960 (po sklepu zborovanja SD Slovenije v Piranu) so bili kot obvezen način pedagoško – strokovnega dela po šolah organizirani, po ustanovitvi podružnice pa še okrepljeni strokovni aktivni učitelji slovenskega jezika in književnosti. Za spodbujanje njihovega delovanja je republiški Zavod za napredek šolstva zadolžil šolske ravnatelje ter republiške inšpektorje za slovenski jezik in književnost (ti so bili drug za drugim prof. Stane Mihelič, prof. Jovita Podgornik, prof. Janez Sivec) in izredni ali redni svetovalci za slovenski jezik in književnost po večjih krajih (v Kopru kot zunanji sodelavec zavoda za šolstvo prof. Jože Hočevar, zatem kot redna inšpektorica prof. Alenka Breskvar). Zadolženi so bili, da po uradni dolžnosti storijo vse za organizacijsko povezavo in pedagoško usmerjeno delo aktivov, ter jih sklicevali na strokovne seminarje, povečini organizirane v krajevnih mejah, a tudi na republiški ravni.

Naloge aktivov so bile naravnane v prakso in povezane s problemi, ki so se kazali pri pouku slovenščine v srednjih in osnovnih šolah. Ti so bili: izdelava vsakoletnih podrobnih učnih načrtov, učbeniki, vzpostavljanje in izpopolnjevanje šolskih knjižnic, izdajanje šolskih literarnih glasil, normativi znanja slovenščine pri prehodu iz osemletke v srednjo šolo, šolske proslave itd. Vendar je bila večina njihovih naporov usmerjenih v pedagoško – strokovno delo v razredih. Zato so se aktivni najbolj angažirali za vzorne nastope na hospitacijskih urah pouka slovenskega jezika in književnosti. Te so bile redno organizirane po posameznih šolah v Kopru, Izoli, Piranu, Sežani, Postojni, ob vsakokratni prisotnosti slavistov pedagogov z bližnjih šol, pa tudi republiškega in krajevnega inšpektorja ali šolskega ravnatelja ali koga z Zavoda za šolstvo. Namen takih ur je bil, da kot dopolnitev tedaj prevladujočega frontalnega pouka širijo bolj neposredne metode pedagoškega dela z vključevanjem učencev v aktivno in samostojno sodelovanje, s predvajanjem magnetofonskih posnetkov umetniških besedil, z novoizdelanimi učili ali manjšimi tematskimi ponazorili. Spričo takratnega splošnega pomanjkanja učbenikov in učnih pripomočkov, saj so šole premogle le tablo in kredo ali še skromno dijaško knjižnico, so bila pri vzornih nastopih visoko cenjena in pohvaljena namensko izdelana učila, kratki biografski filmi o posameznih književnikih v izdelavi Triglavfilma, magnetofon z dramskimi igrami, recitacijami ali proznimi odlomki (za ta namen posnetimi po literarnih oddajah ljubljanskega, koprškega in tržaškega slovenskega radia), samostojni nastopi posameznih učencev s pripravljeno temo, hevristično iskanje odgovorov na pripravljena vprašanja, skratka nefrontalne, čimbolj razgibane in k samostojnosti spodbujajoče metode podajanja učne snovi. Po takih vzornih pedagoških urah je inšpektor v pogovoru s sodelujočimi analiziral uporabljene metode dela, učna sredstva in uspešnost učne ure, običajno pa je dodal tudi izčrpnije predavanje o metodah dela v razredu.

Na takih seminarjih metodološke narave pa se je med slavisti pedagogi porodila tudi želja, da bi v društvu spremljali napredek tudi na drugih, ne samo na didaktičnem področju svoje stroke. To je bilo nujno ne le zaradi permanentnega izobraževanja in lastnega zanimanja posameznikov, ampak tudi zato, ker se je težišče učnih programov v srednjih šolah iz zgodovinskih obdobj začelo postopno premikati k sodobnosti, k sodobnim temam in k novim pogledom na literaturo in jezik, pa še zato, ker so se po uvedbi osemletke začeli spreminjati učni načrti. Tako je bil npr. v začetku šestdesetih let na srednjih šolah uveden nov zaključni izpit, pri katerem sta bila najpomembnejša izdelava in zagovor maturitetne naloge iz sodobne, življenjsko aktualne tematike, za katero se je učenec odločil po samostojni izbiri, na tej maturi

pa ni bilo več prejšnjega preverjanja pozitivističnega znanja iz vnaprej določenih petih predmetov. Vrh tega so se po zelo odmevnih predavanjih dr. Borisa Paternuja in dr. Dušana Pirjevca na zborovanju SD Slovenije leta 1960 v Piranu napovedovale novosti v pogledih na književno umetnino, z začetkom Toporišičevih predavanj leta 1963 na ljubljanski slavistiki pa so se obetale novosti tudi pri pojmovanjih jezika. Taki novi pogledi so se kazali v uvodih v zbirko »100 romanov«, v Matičini izdaji sodobne slovenske lirike, proze in dramatike v obdobju 1945 – 1965 ter v izdaji Kosovelovih Integralov in strukturalističnih jezikovnih učbenikov za srednje šole dr. Jožeta Toporišiča. Te novosti pa so ob radovednosti vzbujale tudi negodovanje in odpor med praktiki.

Slavisti so o teh problemih razpravljali, ko so v aktivih analizirali temeljne problematike iz svojih diplomskih ali seminarskih nalog na slavistiki ali ko so poročali o slovenističnih novostih, ki so jih razbrali v revijah Sodobnost, Slavistična revija ter Jezik in slovstvo; za njihovo spremljanje in za poročanje o novostih so bili namreč zadolženi posamezniki. Po letu 1960, ko je strokovna in pedagoška tematika začela s SD Slovenije ob organizacijski in nadzorstveni podpori Zavoda za napredek šolstva prehajati na podružnice, pa so te naloge od aktivov prešle v program dela koprške podružnice. Zaradi njihovega osvetljevanja so bili na njene strokovne seminarje vabljeni predavatelji od zunaj, prof. Toporišič, prof. Pogorelčeva, prof. Paternu, inšpektor za slovenski jezik in književnost idr. Ker so novi pogledi, zlasti pogledi dr. Toporišiča na jezik, med praktiki večkrat zadevali na neodobravanje, so nekatere teh tem bile obdelovane na vsakoletnih slavističnih zborovanjih; ta so bila organizirana tudi na Primorskem, in sicer v letih 1956 (Nova Gorica), 1960 (Piran), v začetku 70. let (Postojna), leta 1976 (Portorož) in zatem v Kopru.

Šolske oblasti so priporočale ali kar ukazovale, da člani podružnice SD v Kopru in njeni aktivni po šolah svoje aktivnosti usmerjajo ne le v svojo stroko za šolskimi zidovi, ampak tudi ven v družbo, v šolsko okolje, in sicer s takimi oblikami in vsebinami dela, ki odmevajo širše in pomagajo pokrivati družbene potrebe na področju kulture in izobraževanja. Tako so člani društva kot predavatelji sodelovali ali morali sodelovati na raznih večernih tečajih slovenščine za pridobitev izobrazbenih kvalifikacij po podjetjih ter za utrditev jezikovnega znanja pisarniških in drugih delavcev v upravi, na sodišču, v ustanovah, novinarjev in pri (predvsem tovarniških) glasilih itd. Poleg tega so obvezno morali ob proslavah na matičnih zavodih v krajevnem ali občinskem merilu sestavljati recitacijsko – pevske in govorne programe za javne prireditve ter prevzeti delo za njihovo izvedbo ob državnih praznikih in spominskih dnevih, kot so: dan republike 29. novembra, dan armade 22. decembra, dan Združenih narodov, Prešernov dan, dan žena 8. marca, delavski praznik 1. maj, zaključna šolska prireditev, vsakoletni občinski praznik idr. Skrbeti so morali za delovanje kulturnih krožkov na šolah in izhajanje šolskih glasil, ki so tudi sodila med družbeno angažirane naloge slavistov, saj so zaradi svoje razširjenosti uživala status javnosti in v javnosti tudi odmevala; imeti ga je morala ali ga je vsaj kdaj imela vsaka šola, srednja in osnovna. Včasih so se glasila ob raznih medšolskih srečanjih ali prireditvah med seboj primerjala in so bila izbrana najboljša za pohvalo.

Koprška podružnica in njeni aktivni so v okviru svoje družbeno angažirane naravnosti segali tudi čez slovensko – italijansko mejo, saj je bil eden od ciljev SD Slovenije podpirati prizadevanja za boljši slovenski jezik ne le v domačem okolju, temveč tudi v zamejstvu. Pa tudi zamejski slavisti so sami iskali strokovne in stanovske stike s slavisti v matični državi. Tako so se ustvarile naveze z zamejskimi slavisti na Tržaškem, na Koprskem so zanje pripravili vzorne nastope pri urah slovenščine, zlasti na stopnji osnovne šole, in pogovore o problematiki materinščine v slovenskih šolah v zamejstvu. Tudi obalni slavisti so, organizirano v okviru Zavoda za šolstvo, vračali obiske slavistom na šolah v tržaški okolici, se udeleževali njihovih

delovnih srečanj in sodelovali v pogovorih o problemih pri pouku materinščine v zamejskih slovenskih šolah. Posebna vrsta tovrstnega sodelovanja se je razvila ob prizadevanjih prosvetnih delavcev Furlanije – Julijske krajine za stike s koprskim zavodom za šolstvo, ko so iskali pomoč in izkušnje pri poučevanju materinščine v šolah; želeli so namreč v šolah v Furlaniji dvigniti kakovost in uspeh poučevanja takrat uradno nepriznane furlanščine. Tako so tudi furlanisti prišli v goste h koprskemu zavodu za šolstvo, ki jim je organiziral srečanje z zainteresiranimi koprskimi slavisti, pa tudi koprski ter tržaški slavisti so šli v Videm na strokovna srečanja furlanistov in prispevali predavanja o metodah poučevanja materinščine v šoli. V tem okviru so bili navezani tudi stiki s koroškimi šolniki in slavisti; ti so večkrat prihajali na Obalo v goste, kjer so jim v okviru Zavoda za šolstvo in koprške slavistične podružnice organizirali strokovno – pedagoška in narodnoprebudna predavanja. Pri tem so bili posebno odmevni predavateljsko – literarni nastopi pisateljev Cirila Kosmača in Pavleta Zidarja iz Portoroža.

Ob navedenem delu in nalogah šolske slavistične stroke je bilo v šolah v Kopru, Izoli, Piranu, Sežani, Postojni, Ilirski Bistrici, torej na področju južne Primorske, ki ga je organizacijsko pokrivala koprška podružnica SD Slovenije, opravljenega še dosti podobnega društvenega dela ob zadolžitvah, kot so: skrb za pisanje in ocenitev spisov ob javnih razpisih, organizacijsko delo ob tekmovanjih za bralno značko in za Cankarjevo nagrado, priprava literarnih ekskurzij za učence, priprava obiskov gledaliških in filmskih predstav, vzpostavitev in širjenje mreže naročnikov knjig domačega branja v zbirkah Kondor in Sinji galeb idr.

Središče delovanja koprške slavistične podružnice je bilo pretežno na koprskih šolah, v začetku na gimnaziji. Vodili so jo predsedniki: prof. Jože Hočevar z gimnazije v Kopru v letih po njeni ustanovitvi, ko je koprška podružnica prevzela skrb za organizacijo piranskega zbora SD Slovenije leta 1960; prof. Alenka Breskvar z Osnovne šole Janka Premrla – Vojka oz. Srednje pomorske šole v Portorožu (delala je tudi kot inšpektorica za slovenski jezik in književnost na koprski enoti Zavoda za šolstvo) v letih, ko si je društvo uspešno prizadevalo za metodološki napredek pri pouku materinščine in književnosti, prof. Jože A. Hočevar z Ekonomske oz. Industrijske šole v Kopru v letih, ko so se najbolj uspešno spletale vezi sodelovanja z zamejskimi slavisti, in prof. Jože Sorta z Osnovne šole Lucija oz. Pomorske šole v Portorožu v letih, ko je podružnica pod njegovim vodstvom prevzela zahtevne naloge za organizacijo zborovanja SD Slovenije v Portorožu leta 1976, potem ko je bilo nekaj let prej ob sodelovanju s postojnskimi slavisti, zlasti z ravnateljem gimnazije v Postojni prof. Silvom Faturjem in prof. Božo Brecelj, organizirano tudi zborovanje SD Slovenije v Postojni.

Članov društva oz. slavističnih aktivov je bilo v začetnih letih malo, ker so bili maloštevilni tudi slavisti z višješolsko ali univerzitetno izobrazbo. V šol. letu 1956/57 jih je bilo v aktivu koprskih srednjih šol, ki je tedaj že deloval, vsega pet (Pavla Šonc z gimnazije, Emil Navinšek z učiteljišča, Ciril Kovač z Ekonomske šole ter prof. Srečko Renko in Jože Hočevar z gimnazije), a kmalu so se jim začeli pridruževati novi, po ustanovitvi podružnice leta 1960 pa se je njihovo število hitro večalo, saj se je vanj postopno vključila večina slavistov šolnikov od Pirana do Sežane in Postojne. Med njimi so v delovanje društva vgradili svoje vidne deleže poleg predsednikov prof. Mika Čebren iz Izole, prof. Mira Zorec iz Pirana, prof. Karmen Furlan iz Pirana, prof. Metka Morovič iz Kopra, prof. Ivica Eller iz Portoroža, prof. Olga Bertok iz Kopra, prof. Boža Brecelj in prof. Silvo Fatur iz Postojne, prof. Igor Škrap iz Sežane in še mnogi drugi.

Predsedniki podružnice so njeno delo vsako leto redno prikazovali v temu namenjeni razpravi na zborovanjih SD Slovenije, ki so mu morali pošiljati tudi pisna poročila. Ta poročila morajo

biti zbrana v arhivu SD Slovenije, ki ga je do nedavnega hranila slavistična knjižnica na FF v Ljubljani. Od tam so ga zaradi prostorske stiske po izjavi delavcev knjižnice odpeljali ali v Arhiv Slovenije, vendar ga še ni bilo mogoče pregledati in poiskati podatke o koprski podružnici. Ker nikjer ni na voljo kakih pisnih virov o delu podružnic SD Slovenije, razen nekaterih splošnih, zapisanih v članku Andreje Žele »Pregled delovanja Slavističnega društva Slovenije« v Zborniku SD Slovenije 5 (1995), je bil pričujoči zapis sestavljen le na osnovi podatkov, ki so jih ohranili v svojem spominu in jih bili pripravljene v pogovoru z avtorjem osvežiti prof. Jože Sorta iz Portoroža, prof. Mira Zorec iz Pirana, prof. Silvo Fatur iz Portoroža, prof. Emil Navinšek iz Ljubljane, Andreja Žele s SAZU – ja, ki je to gradivo preučevala, in nekateri drugi. Ko bo moč preučiti poročila koprskе podružnice v AS, bo ta zapis potrebno dopolniti.

Koper, 18. maja 2004

Jože Hočevār